

Swahili*

Gideon Beston Kabenge, Gladdess Ndanu Kitonga, Alusiah Thaara Munyi, Pauline Wamuyu Njogu
Emmanuel Leonard Obunge

1. Taalbeschrijving

Swahili is een Bantoetaal. Het is de officiële taal van Kenia en Tanzania en daarnaast de lingua franca in een groot aantal Oost-Afrikaanse landen, waaronder Oeganda, Rwanda en Burundi, sommige delen van Malawi, Somalië, Zambia, Mozambique en Democratische Republiek van Congo (DRC).
Bron: (https://en.wikipedia.org/wiki/Swahili_language, Lewis, 2009).

Het exacte aantal Swahili-sprekers, of het nu moedertaalsprekers of tweetalige sprekers zijn, is niet helemaal duidelijk. Er wordt geschat dat Swahili voor 5 – 15 miljoen mensen de eerste taal is en dat in totaal 100 miljoen tot 150 miljoen mensen Swahili spreken. (Swahililanguage.stanford.edu)

Er zijn 15 Swahili-dialecten en pidgin-vormen in gebruik. Speakaboo is gebaseerd op het Kiunguja-dialect dat gesproken wordt op Zanzibar en op het vasteland van Tanzania. Deze gestandaardiseerde vorm van Swahili wordt gebruikt in officiële en educatieve domeinen in heel Kenia en andere landen in Oost-Afrika. Standaard Swahili wordt begrepen door elke Swahili-sprekende persoon uit elke regio in Oost-Afrika. In tegenstelling tot andere dialecten is Standard Swahili eenvoudig en gemakkelijk. Sprekers van de verschillende variëteiten kunnen elkaar dus verstaan, maar elke variëteit kent wel bepaalde eigen woorden. Soms verschilt de uitspraak van woorden ook tussen variëteiten. Denk hierbij aan de verschillen tussen het Vlaams en het Nederlands.

Het is belangrijk om te weten dat kinderen in Kenia vaak opgroeien met een andere taal dan het Swahili. Zodra een kind naar school gaat, leert het Swahili en Engels. Het Engels is daarbij dominant. Dit is anders in Tanzania, waar Swahili voor veel meer sprekers de moedertaal is EN de taal die gebruikt wordt door overheden en de media. In sommige gezinnen spreekt de ene ouder van huis uit één bepaalde Bantoetaal, de andere ouder een andere Bantoetaal, en wordt de gezinstaal daarom Swahili.

Tabel 1

Consonantsysteem van het Swahili (Iribemwangi, 2010)

	Coronaal					Dorsaal					
	Bilabiaal	Labiodentaal	Dentaal	Alveolair	Postalveolair	Palataal	Velair	Uvulair	Faryngaal	Glottaal	
plosieven	p	b		t	d		ɟ ¹	k	g		
nasalen	m			n			ŋ		ŋ		
trill			r								
fricatieven		f	v	θ	ð ²	s	z	ʃ	ʒ	x	ɣ ²
affricaat											tʃ
liquida				l							
half						j		w			
klinkers											

Groen: fonemen die niet in het Nederlands voorkomen.

¹ Dit symbool wordt gebruikt in Swahili transcripties. De consonant klinkt als de stemhebbende affricaat /dʒ/

² Deze klanken komen vooral voor in Arabische leenwoorden en zijn vanwege lage frequentie niet opgenomen in de test

Het Swahili kent de taal veel invloeden van het Arabisch. Dit is terug te zien in zowel het klanksysteem als het lexicon.

* In de regio spreekt men over Kiswahili, waarbij 'ki' 'taal' betekent.

In bepaalde dialecten komen geaspireerde plosieven voor die betekenisonderscheidend zijn.

In sommige dialecten zijn /l/ en /r/ allofonen en worden deze klanken willekeurig door elkaar heen gebruikt.

Syllabestructuur

De standaard syllabestructuur in Swahili is CV, waarbij moet worden opgemerkt dat er weinig monosyllabische woorden zijn.

Consonantclusters komen voor aan het begin van een woord of syllabe tot maximaal 3 consonanten. Belangrijk: veel woorden in het Swahili beginnen met een nasaal. Soms is deze nasaal onderdeel van een cluster, maar de nasaal kan ook een aparte syllabe vormen. In het scoreformulier staan de syllabes aangegeven met een ./ aan het eind van de syllabe.

Het Swahili kent geen diftongen. Opeenvolgende klinkers worden dus als aparte syllabe uitgesproken.

	<i>Swahili</i>	<i>IPA transcriptie</i>	<i>Vertaling</i>
CV	saa	/sa:./	klok
CVCV	kisu	/kisu/	mes
C-CCV	mbwa	/m.bwa/	hond
CV-CCV	tumbo	/tu.mbo/	buik
CV-CV-V	mayai	/ma.ja.i/	eieren

In het Swahili zijn consonanten of consonantclusters aan het eind van een woord of syllabe NIET toegestaan. Twee consonanten in het midden van een woord, worden dus beschouwd als een cluster aan het begin van een syllabe.

Klemtoon

De klemtoon ligt meestal op de voorlaatste lettergreep.

2. Verwervingsvolgorde consonanten

Er is één publicatie gevonden over de verwerving van fonemen in het Swahili (Gangji et al, 2014). De studie is gedaan onder 24 typisch ontwikkelende kinderen in Tanzania in de leeftijd van 3 tot 6 jaar. Per leeftijdscategorie (6 in totaal) zijn 4 kinderen getest met een plaatjesbenoemtaak bestaande uit 49 items. De items bevatte het grootste deel van het consonantsysteem van het Swahili.

Een consonant werd als verworven beschouwd wanneer 3 van de 4 kinderen uit de leeftijdscategorie de consonant correct realiseerden.

Tabel 2

Verwervingsvolgorde consonanten volgens Gangji et al, 2014

leeftijd	fonemen
3;0 - 3;5	p, b, t, d, k, g, m, n, ŋ, tʃ, ʃ, w, j, f, v, ð, ʒ, w, j
3;6 - 3;11	z
4;0 - 4;5	s, h
5;6 - 5;11	θ, r,

In de studie van Gangji et al, worden de consonantclusters niet apart genoemd en wordt ook geen onderscheid gemaakt naar positie van de consonant in het woord.

Zoals te zien in tabel 2 zijn de meeste consonanten met 3 jaar al verworven. Dit is ook terug te zien in het percentage consonanten correct (PCC) van de kinderen (tabel 3).

leeftijd	Gemiddelde PCC
3;0 – 3;5	93,8
3;6 – 3;11	93,1
4;0 – 4;5	94,4
4;6 – 4;11	89,5
5;0 – 5;5	96,3
5;6 – 5;11	96,5

3. Veel voorkomende fonologische processen

Tabel 4 geeft weer welke fonologische processen Gangji et al (2014) hebben waargenomen in hun studie.

Proces	Voorbeeld	Leeftijdsgroepen					
		3;0 – 3;5	3;6 – 3;11	4;0 – 4;5	4;6 – 4;11	5;0 – 5;5	5;6 – 5;11
Lateralisatie	rɛdiɔ → lɛdiɔ	*****	*****	*****	*****	*****	*****
C-substitutie	zawadi → bawadi	*****	*****	*****	*****	*****	*****
Del. zwakke syllabe	θɛmanini → nini	*****	*****	*****	*****	*****	
InitialeC deletie	nanasi → anasi	*****	*****				
CC reductie	mwavuli → mavuli	*****	*****				
palatalisatie	samaki → ʃamaki	*****	*****				
metathesis	lɔri → rɔli	*****					

***** waargenomen in deze leeftijdsgroep

4. Lexicale variatie

In 2020 zijn de items uit de app getest met typisch ontwikkelende kinderen tussen de 3 en 6 jaar in Kenia en Tanzania. Daaruit bleek dat sommige items anders benoemd worden dan bedoeld. Hieronder volgt een opsomming van de waargenomen variaties.

9. bus	basi	→	gari	(voertuig)
10. buik	tumbɔ	→	kitɔvu	(navel)
11. eieren	majai	→	jai	(ei)
15. pen/potlood	kalamu	→	penseli	(potlood)
20. glas	gilasi	→	gla:s	(Engelse uitspraak)
23. schoenen	viatu	→	kiatu	(schoen)
24. zon	ʒua	→	ʒota	(ster)
28. vrachtwagen	lɔri	→	gari	(voertuig)
33. lucifers	kibiriti	→	vibiriti	(lucifer)

De volgende variaties kwamen ook regelmatig voor. Dit zijn echter geen toegestane varianten maar grammaticale fouten. In het geval van 'umbwa' kan het ook om een fonologisch proces gaan.

16. sleutels funguo → *kifunguo (ongrammaticaal)
36. hond mbwa → *umbwa (ongrammaticaal)

(zie ook Omari Ontieri, 2015 over fouten bij L2 sprekers van Swahili).

5. Prestaties van typisch ontwikkelende peuters in Kenia

In het voorjaar van 2020 zijn 19 kinderen tussen 31 en 70 maanden in Kenia getest met een papieren versie van Speakaboo. De kinderen bezochten een reguliere (voor)school in Nairobi en hadden voor zover bekend bij de leidsters een normale of bovengemiddelde (taal)ontwikkeling. De gemiddelde leeftijd van de kinderen was 53 maanden.

De afname van de lotto vond plaats door een moedertaalspreker van het Swahili uit Tanzania en L2 spreker van Swahili uit Kenia. Beide waren intensief getraind in de testafname. De test vond plaats in een aparte ruimte. De items werden gescoord door een getrainde 'luisteraar' die ook de audio opname maakte.

De kinderen moesten een getoond plaatje matchen met hetzelfde plaatje op een lottovel en daarna het woord benoemen. Als het woord niet spontaan benoemd werd, werd een uitlokzin gebruikt. Hielp de uitlokzin niet, dan werd het woord voorgezegd. Als het kind het woord ook niet wilde nazeggen, ging de tester door naar het volgende woord.

Alle uitingen van de kinderen zijn gescoord op een scoreformulier. De test bevat in totaal 40 woorden met 105 consonanten, waarbij affricaten als één consonant gerekend worden.

Tabel 5

Gemiddelde scores van zich normaal ontwikkelende Keniaanse

Leeftijd	53 maanden
Aantal consonanten fout	2,2
Aantal woorden niet spontaan benoemd	11,1
Aantal consonanten beoordeeld	101,8
Aantal consonanten correct	99,4 (101,8-2,4)
Percentage Consonanten Correct (PCC)	97,6 (99,4/101,8*100)

Omdat niet alle woorden beoordeeld konden worden (niet gezegd of niet verstaanbaar) zijn niet bij alle kinderen 105 consonanten beoordeeld. Bij het berekenen van scores is hier rekening mee gehouden. In tabel 5 zijn de gemiddelden van de groep vermeld.

Opvallend is het grote aantal woorden dat moest worden nagezegd. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat Swahili voor deze groep kinderen niet de eerste taal is; een situatie die in Kenia veel voorkomt.

Het gemiddeld aantal (fonologische) fouten (bij nazeggen of zelf benoemen) is opvallend laag. Dit heeft zeer waarschijnlijk te maken met de gemiddelde leeftijd van 53 maanden. De PCC van de onderzochte kinderen (met een gemiddelde leeftijd van 53 maanden) ligt nog iets hoger dan de PCC van dezelfde leeftijdsgroep in het onderzoek van Gangji et al (2014).

In tabel 6 is te zien welke fonologische processen het meest voorkwamen.

Tabel 6				
<i>Fonologische processen in typisch ontwikkelende Keniaanse kinderen</i>				
Proces	voorbeeld			frequentie
Syllable deletie	mkɔɔɔ→kɔɔɔ*	sahani→sani	kitanda→tanda	11
Fronting	ɲumba→numba	nanasi→manasi	dirija→dirisa	8
Backing**	mkate→nkate	funɣuɔ→funɣuɔ		5
Assimilatie	kiti→titi	mkate→mtate	lori→rɔri	5

**Weglaten van de eerste syllabe /m/, kwam het meest voor.*

***Backing werd alleen waargenomen bij de twee kinderen met de meeste fouten.*

Na de pretest in Nairobi zijn alle items besproken met het lokale ontwikkelteam, bestaande uit linguïsten, logopedisten en leerkrachten (zie auteurs). Naar aanleiding van de ervaringen uit de pretest zijn sommige items vervangen, andere verwijderd en zijn bepaalde afbeeldingen aangepast. Dit heeft geresulteerd in de huidige versie van Swahili Speakaboo, met 36 items.

6. Prestaties van typisch ontwikkelende peuters in Tanzania

De aangepaste versie van Speakaboo (met 36 items) is in augustus 2020 getest in Tanzania. In Tanzania groeien de kinderen op met Swahili als moedertaal, terwijl Swahili in Kenia vaak een tweede of derde taal is.

Onderzoeker Emmanuel Leonard Obunge heeft in totaal 31 kinderen tussen de 37 en 69 maanden getest. Van 26 kinderen hebben we de testresultaten kunnen verwerken.

De kinderen bezochten een openbare of particuliere school in Mwanza en hadden voor zover bekend bij de leerkrachten een normale (taal)ontwikkeling. De gemiddelde leeftijd van de kinderen was 53 maanden (net als in Kenia).

De afname van Speakaboo-Swahili vond plaats door de onderzoeker, zelf moedertaalspreker van het Swahili en mede ontwikkelaar van de test. Als een woord niet spontaan benoemd werd, werd een uitlokzin gebruikt. Hielp de uitlokzin niet, dan werd het woord voorgezegd en kon het kind het woord nazeggen. Het is niet voorgekomen dat het kind een item helemaal weigerde.

Alle uitingen van de kinderen zijn gescoord op een scoreformulier. De test bevat in totaal 36 woorden met 93 consonanten, waarbij affricaten als één consonant gerekend worden.

Tabel 7	
<i>Gemiddelde scores van zich normaal ontwikkelende Tanzaniaanse kinderen</i>	
Leeftijd	53 maanden
Aantal consonanten fout	4,5
Aantal woorden niet spontaan benoemd	3,1
Aantal consonanten beoordeeld	91,8
Aantal consonanten correct	87,3 (91,8-4,5)
Percentage Consonanten Correct (PCC)	95,1 (87,3/91,8*100)

Omdat niet alle woorden beoordeeld konden worden (plaatje werd met ander woord, maar wel correct, benoemd) zijn niet bij alle kinderen 93 consonanten beoordeeld. Bij het berekenen van scores is hier rekening mee gehouden. In tabel 7 zijn de gemiddelden van de groep vermeld.

In vergelijking met de Keniaanse kinderen hoefden er veel minder woorden worden nagezegd. Dit is zeer waarschijnlijk het gevolg van het feit dat Swahili voor de Tanzaniaanse kinderen de eerste taal is.

Daarnaast is het opmerkelijk dat er iets meer fouten worden gemaakt door de Tanzaniaanse kinderen dan door de Keniaanse kinderen. Deze fouten bestaan echter voor het belangrijkste deel (69%) uit lateralisatie: het vervangen van de /r/ door [l]. Volgens de literatuur (Gangi, 2014) en de onderzoeker wordt het foneem /r/ door moedertaalsprekers als laatste verworven, echt pas na het vijfde jaar. Eerdere verwerving van /r/ in Kenia is mogelijk toe te schrijven aan de andere talen die gesproken worden.

Als we de lateralisatie van de /r/ buiten beschouwing zouden laten, is de PCC van de Tanzaniaanse kinderen hoger dan die van de Keniaanse kinderen.

In tabel 8 is te zien welke ander processen regelmatig voorkwamen.

Tabel 8				
<i>Meest voorkomende fonologische processen in typisch ontwikkelende Tanzaniaanse kinderen</i>				
Proces	voorbeeld			frequentie
Lateralisatie	mpiri→mpili	dirifa→ dilifa	kibirit→kibiliti	69
Backing	mkate→nkate	basi → baji	matʃɔ→ɲatʃɔ	17
Assimilatie	kiti→titi	lɔri→rɔri		5
Toevoegen Vocaal*	mbwa→ umbwa			5

**dit kan ook als een vorm van clusterreductie worden beschouwd*

7. Bronnen

Literatuur

Carstens, V. (2008). DP in Bantu and Romance. *In K. Demuth C. De Cat (eds.)*. The Bantu-Romance Connection, 131-166. Amsterdam: John Benjamins

Iribemwangi, P.I. (2010). Kiswahili Phonology and Pronunciation Guidelines. *Conference Paper of the ROSETTA STONE LANGUAGE WORKSHOP*, Dubai, UAE

Gangji, N. , Pascoe, M. & Smouse, M., (2014). Swahili speech development: preliminary normative data from typically developing pre-school children in Tanzania. *International Journal of Language and Communication Disorders*, Vol. 00, No. 0, 1–14. DOI: 10.1111/1460-6984.12118

Safari, J., Akida, H. (2015). *English Swahili Pocket Dictionary*, Mkuki na Nyota Publishers, Dar es Salaam

Standard Swahili-Swahili Dictionary, (2019). Institute of Kiswahili studies, Universiteit of Dar es Salaam, Oxford University Press East Africa Limited, Nairobi.

Omari Ontieri, J. (2015). Phonological Influences of First Language on Kiswahili: A Case Study of Kenyan Bantu Languages, *International Journal of Science and Research*, vol 4-1, 2522-2526.

Andere bronnen

https://en.wikipedia.org/wiki/Swahili_language

https://www.youtube.com/watch?v=Q_9QfBSbw8g informatief filmpje over Swahili (13 min)

<https://language.stanford.edu/programs/ame/languages/swahili>

De ontwikkeling van de Swahili-versie van Speakaboo is een project van Kentalis International onder leiding van Fred Marinus. Het project is mogelijk gemaakt door een bijdrage van Stichting Vrienden van Effatha

© Kentalis, 2020